

סנהדרין פט ADDENDUM

משה שווערד

א. שערים מצויינים בהלכה

ולא בב"ד שביבנה. עי' בתוס' שאין שייך עינוי הדין אלא כשמשנהין אותו אחר גמר דין. וכ"כ הרע"ב במס' אבות (פ"ה מ"ח) חרב בא לעולם על עינוי הדין, שיודעין להיכן הדין נוטה ומעכבין ואין פוסקין אותו. ובפת"ש (יו"ד סי' רמב סק"ט) הביא בשם השלה"ק (דף קפד:) דלאחר שההוראה ברורה אליו לא יחמץ שוב את ההוראה, רק ישיב מיד להשואל, דכשם שאסור לענות דין מדיני ממונות, ה"נ בכל ההוראות. ובמשנת חכמים (ריש הל' דעות לאו ז) כתב, דזה תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם, דלרש"י ה"ה בהוראת איסור והיתר, משא"כ להרמב"ם כו', ולכו"ע אסור לעכב הוראה להתיר אשה לבעלה. ועי' במס' שבת (נב.) דבני עלי הכהן נענשו על ששהו קיניהן ושהו הנשים מפו"ר. וכן איתא במס' עירובין (סג:) דנענש יהושע על שביטל את ישראל לילה אחד מפו"ר. ועי' במס' שמחות (פ"ח) שגזרו על ר' ישמעאל ור' שמעון שיהרגו, ובכה ר' ישמעאל שנהרג כמחלל שבת, א"ל ר"ש שמא היית ישן ובאה אשה לשאול על נדתה, והשמש אמר לה ישן הוא, והתורה אמרה (משפטים כב-כא) "אם ענה תענה אותו" כו' עי"ש. ומבואר מזה שיש להקיץ את הרב משינתו להשיב על שאלת נדה. וראיתי בתשו' מהרש"ם (ח"ב סי' רי) שכתב, דאין חשש עינוי הדין על תשובת שאלה בעת ששוכב הרב לישן מעט ביום, אלא כשמשנהין אחר שכבר נגמר הדין, ולא קודם גמר דין, כמבואר בתוס' כאן לענין דיני נפשות, וכש"כ בשאר דינים כל זמן

שאינו יודע בבירור מה להשיב אין בזה משום עינוי הדין מדינא, וכן מבואר מדברי השלה"ק הנ"ל דהיינו דוקא כשההוראה ברורה, והא דאמרי' במס' שמחות היינו משום שמצער את האדם להמתין, ועל כל צער שמצערין את האדם עובר בלאו ד"אלמנה ויתום לא תענון", וכתב שם בזה"ל, והשי"ת יודע כי אני בעניי כמ"פ הזהרתי את ב"ב שאם יבא מי לשאול באמצע אכילה או שינה לא יעכבו אלא יביאו לפני או יקיצוני כי יפחד לבבי ממאמר זה, ומ"מ בודאי הוא רק מילי דחסידותא, דהא התם השמש חטא ולא ר"י, כי אם ר"י ישן בלא הודע, והשמש אמר רבי ישן, ובמה נתחייב ר"י משום עינוי, ובע"כ שזה רק דקדוק בעלמא כחוט השערה, ומסיק דנהגו כל הרבנים להקל בזה כו'. ועי' בלקוטי מהרי"ל (ריש הל' פסח) בשם מהר"ש, דת"ח יהא נוח ומזומן לבריות בכל שעה לדון ולהורות בלי שהות.

ב. רשימות שיעורים

דהמיתה עצמה תהא מיתת הכרזה ולכן ממיתין אותו ברגל בבית דין הגדול שבירושלים. אמנם צ"ע מאי טעמא דוקא זקן ממרא בעי מיתת הכרזה שממיתין אותו בירושלים ברגל, דמאי שנא משאר חייבי הכרזה דסגי בכותבין אגרות לכל ישראל.

דף פט. משנה. אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין שביבנה, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים. ומשמרין אותו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל, שנאמר וכל העם ישמעו ויראו.

ופרש"י (כד"ה לא בבית דין שביבנה) וז"ל אם נשאלו לבית דין שבלשכת הגזית ואמרו להם, וחזר לעירו ושהה ימים עד שגלתה סנהדרי גדולה ליבנה ועדיין הבית קיים, ואחרי כן הורה כבתחילה אין ממיתין אותו ביבנה, ואף על פי ששם סנהדרי גדולה שסוף סוף אין נקבצים שם עכ"ל. וממש"כ "אין ממיתין אותו ביבנה ואע"פ ששם סנהדרי גדולה שסוף סוף אין נקבצים שם", מבואר דלקיום הכרזה בעינן להמיתו במקום שעולין שם לעליה לרגל ולא רק במקום קיבוץ של ישראל שבאין לב"ד הגדול כדי לברר ספיקות מהו דין התורה. ולפיכך אין ממיתין אותו בבית דין שביבנה אע"פ ששם ישבו סנהדרין הגדול ועולין לשם לברר ספיקות בדיני התורה, ולא היו מקום שנקבצים בו ישראל לעליה לרגל. (605)

ועוד מבואר דלרש"י כדי להתחייב משום זקן ממרא א"צ מעשה המראה על ב"ד הגדול כשהן יושבים בלשכת הגזית, אלא רק שימרה כנגד הוראת ב"ד שהורו כשהיו בלשכת הגזית. ונראה דרש"י חולק על הרמב"ם בזה, דכתב הרמב"ם (פ"ג מהל' ממרים ה"ה) וז"ל אין זקן ממרא חייב מיתה עד שיהא חכם שהגיע להוראה סמוך בסנהדרין ויחלוק על בית דין בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת או בתפילין ויורה

לעשות כהוראתו, או יעשה הוא על פי הוראתו ויחלוק עליהן והן יושבין בלשכת הגזית עכ"ל, ומשמע דלהרמב"ם אינו חייב מדין זקן ממרא אא"כ המרה על ב"ד הגדול כשהן יושבין בלשכת הגזית בשעת ההמראה. ונראה דרש"י סובר דחל דין זקן ממרא כשממרא על הוראת סנהדרין, ולכן אם המרה על הוראה שהורו כשישבו בלשכת הגזית חייב אע"פ שממרא עליהם לאחר שכבר יצאו מלשכת הגזית. ולפי רש"י הא דאיתא בגמ' (דף יד:) "מצאן אבית פאגיי והמרה עליהן וכו' מלמד שהמקום גורם", ר"ל שאם המרה על הוראת ב"ד הגדול שהורו בשעה שהיו יושבין בבית פאגיי אזי אין המראתו המראה - דלא חלה על הוראתן חלות שם הוראת סנהדרין הגדול מאחר שאינם יושבין במקומן בלשכת הגזית. אך אם ב"ד הגדול הורו הוראה כשישבו בלשכת הגזית ואח"כ יצאו לבית פאגיי והמרה זקן על הוראתם כשישבו בבית פאגיי היה נעשה זקן ממרא אע"פ שב"ד הגדול אינם יושבין בלשכת הגזית בשעת המראתו. ואילו להרמב"ם המחייב דוקן ממרא הוי המראה על החפצא של ב"ד הגדול, וכנגד הגברא דדיינים שבסנהדרין, ומשום"ס"ל דלא חל דין זקן ממרא אא"כ המרה עליהן כשהן יושבין במקומן בלשכת הגזית, דאזי חל עליהן חפצא של ב"ד הגדול וחלות שם דיין שבסנהדרין. (606) אלא דרש"י מפרש דהא דאין ממיתין אותו ביבנה הוא משום דאע"פ דיש מחייב דחייב זקן ממרא דהרי המרה על הוראת ב"ד שהורו בלשכת הגזית, וכמש"כ "אם נשאלו לבית דין שבלשכת הגזית ואמרו להם, וחזר לעירו ושהה ימים עד שגלתה סנהדרי גדולה ליבנה ועדיין הבית קיים, ואחרי כן הורה כבתחילה וכו'", דמיידי שהורו ב"ד הגדול בשאלה זו כשישבו בלשכת הגזית, ואח"כ גלו ליבנה ואז הורה הזקן כבתחילה כנגד הוראתם, דחל מחייב דחייב מיתה דוקן ממרא, מ"מ אין ממיתין אותו ביבנה מכיון דיבנה אינו מקום שמתקבצים בו

ג. ספר אמת ליעקב [במדבר]

ל', ב'. זה הדבר אשר צוה ה'.

פירש"י וז"ל: משה נתנבא בכה אמר ה' בחצות הלילה והנביאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר (ספרי) עכ"ל. וצריך להבין, מהו החילוק שבין לשון "כה" ללשון "זה", וגם אם לשון "זה" הוא מדרגה יותר גבוהה א"כ מדוע המתין הכתוב עד סוף ספר במדבר, ולמה לא הקדים בתחלת דברי משה.

והנראה לי, דבאמת מצינו [סנהדרין דף פ"ט ע"א] שכנביאי אמת אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, ומזה הכין יהושפט כנביאי אחאב שאינם נביאי אמת — מפני שכולם נתנבאו בסגנון אחד. ולכאורה היה הדבר צריך להיות בהיפך, דנביאי אמת שקבלו ממקור אחד היה להם לומר בלשון אחד ונביאי שקר להיפך. ונ"ל דבאמת אחז"ל [ברכות דף נ"ח ע"א] שכשם שפרצופי האדם אינם דומין זה לזה כך אין

דעותיהן שוות, וא"כ אם נשמע משני אנשים איזה דבר על כרחך שכל א' צריך לאומרו בלשון אחרת, כמו אם נשאל: העשיר הוא פלוני? אזי אם ישיבו שני אנשים, והאחד הוא עשיר והשני הוא עני, בודאי שהעני יפליג את עשרו של אותו פלוני והעשיר ידבר במדה מצומצמת, וכן אם שניהם שוין בעושר אלא שהא' מטבעו מגזם הנהו ע"כ הא' יפליג את עשרו והשני יזכירנו בלא [התפעלות]. ונמצא לפי זה אם נשמע מאלה ב' האנשים מלות שוות אודות שאלה זו בודאי שהא' משקר, והבן זאת. ונמצא לפי זה שגם אישיות הנביא משתתפת בנבואה, ומראים לו לנביא את החזיון והנביא מביעו לפי כוחותיו ותכונותיו, משא"כ במשה רבינו שמסר לנו את התורה כזה הדבר ממש כקבלתו בלי איזה השתתפות מאישיותו הפרטית אלא הקב"ה מדבר מגורו של משה¹.

1. בעיקר יסודו כיוון רבינו לדברי כמה אחרונים, עיין בהקדמת אברבנאל לספר ירמיה, ובמש"כ הגמרי"ל דיסקין (בסוף חלק הכתבים של שו"ת מהרי"ל). ועיין במלבי"ם בהקדמתו לירמיה שחולק על זה וסובר שכל חיבה וחיבה שיצאה מפי הנביא נמסרה לו בדקדוק, ואכמ"ל בזה.

ד. מהר"ל חדושי אגדות על סנהדרין דף פט/א

סגנון אחד וכו'. פירוש אפשר לומר כי יהיו ב' נביאים מתנבאים בסגנון א', אבל (אם) אין מתנבאין בלשון אחד, כי כמו שהנביאים מחולקים בעצמם כך מחולקים הם בלשון שאין הלשון של זה כמו זה. אבל הנבואה שהשם יתברך מראה להם היא נבואה אחת לגמרי מבלי שנוי, רק כשהם מתנבאים להוציא הנבואה מן הכח אל הפעל הם מחולקים, שאין לשון זה כמו זה כפי אשר המדברים מחולקים וזה מבואר:

ה. רשימות שיעורים

דף פט. משנה. נביא השקר המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו מיתתו בידי אדם אבל הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים.

עיין ברש"י ד"ה הכובש נבואתו וז"ל שלא אמרה כיונה בן אמיתי עכ"ל. ובגמ' (פט.) איתא "הכובש נבואתו כיונה בן אמיתי". ובפשטות ר"ל דכשברך יונה לתרשיש ולא הלך לנינה (יונה א, ג) הרי הוא עבר באיסור דכובש נבואתו שדינו בידי שמים. ויש להעיר דעיין בר' סעדיה גאון (כספר

האמונות והדעות ג'ה' שכתב וז"ל ואם ישאל עוד היאך נבחר יונה לשליחותו וברח ממנה, והרי אין החכם בוחר מי שימרהו. אני אומר כבר עיינתי בספר יונה, ולא מצאתי מקרא האומר בפירוש, שלא מסר את השליחות הראשונה, אם כי גם לא מצאתי שמסרה. אלא, שאני מחייב להיות בדעה שכן, כאורח כל הנביאים, ולפי שאין החכם בוחר לשליחותו, מי שלא ימסור אותה. וכבר מצאנוהו אומר תמיד: וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל, ואינו מפורש שאמרה, זולתי במקצתן מפרש 'וידבר משה כן'. אלא, ברח יונה מן האפשרות שישלחנו שנית. שנראה לו שהראשונה הייתה אזהרה, והשניה איום ויעור, וחשש לאיים עליהם במאומה, פן ישובו ויתבטל האיום וייחסו לו שקר, לפיכך יצא מן הארץ אשר הבטיחם הבורא, שהנבואה שורה בה. וזה מפורש בסוף, אמרו: אנא ה', הלא זה דברי עד היותי על אדמתי, על כן קדמתי לברוח תרשישה, ולא היה עליו חטא, כי לא אמר לו ה' 'הנני שולח אותך שנית'. אלא דבר זה עלה על דעתו, וניסה למנוע מה שעלול להיות או שלא להיות, והחזירו ה' אל הארץ הנבחרת בהכרח, עד שניבא אותו ושלחו ועשה כחכמתו עכ"ל. ומבואר דרס"ג פירש דיונה באמת קיים את השליחות הראשונה והלך לנינוה וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני ה', וכשכתוב (יונה א, ג) "ויקם יונה לברוח תרשישה" היינו שברח מפני האפשרות שישלחנו ה' שנית, וברח לחו"ל קודם שקיבל נבואה שנית. ורס"ג כתב "ולא היה עליו חטא", וצ"ע מגמ' דידן דאיתא הכובש נבואתו כיונה בן אמיתי. ועוד צ"ע מה שהקשה באבן עזרא (יונה א, א) דאם יונה ברח לתרשיש וכבש נבואתו "ואיך יתנבא מורה פי ה' והוא כתוב כי הוא נביא". וי"ל (לפירוש רס"ג) דאם יש לנביא ספק שמא יקבל נבואה ובורח לחו"ל מכיון שאין נבואה שורה בחו"ל וברח כדי שלא יקבל הנבואה אין בזה משום כובש נבואתו, ויונה ברח מפני מה שעלול להיות ולא עבר על האיסור דכובש נבואתו כי היה בספק אם יאמר לו ה' נבואה שנית. [אך אם נביא יודע בודאי שתהיה לו נבואה ובורח לחו"ל כדי

למנוע מעצמו הנבואה הרי זה בכלל כובש נבואתו, וזה כוונת הגמ' הכובש נבואתו כיונה בן אמיתי. דביונה בן אמיתי נתברר למפרע שבריתו לתרשיש כדי שלא ישלח פעם שנית לנינוה היתה בכלל כובש נבואתו, מאחר דבודאי היה נצטווה בנבואה ללכת פעם שנית לנינוה. וא"כ מבואר שנביא שידע בודאי שיקבל נבואה בעתיד ומונע את עצמו מלקבלה הרי הוא בכלל כובש נבואתו. ומבואר מפירוש רב סעדיה גאון דאיסור כובש נבואתו אינו איסור שקר דרך שייך איסור שקר כשנצטווה כבר בנבואה וכובש הנבואה ואינו אומרה, אך לפימש"נ אליבא דרס"ג חל איסור כובש נבואתו אף אם לא נצטווה עדיין בנבואה אלא דהנביא מונע את עצמו מלקבל נבואה.

ו. רשימות שיעורים

דף פט. גמ'. והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים דכתיב והאיש אשר לא ישמע קרי ביה לא ישמיע וקרי ביה לא ישמע אל דברי וכתיב אנכי אדרוש מעמו בידי שמים.

יש לעיין מדוע קתני במשנה ב' חיובים נפרדים: (א) המוותר על דברי נביא, (ב) נביא שעבר על דברי עצמו דחייבים מיתה בידי שמים, והרי לכאורה כל נביא שעובר על דברי עצמו הו"ל בכלל המוותר על דברי נביא. וי"ל דאין יסוד החיוב משום שאינו שומע לדבר ה', ואילו אם לא שמע לציווי שבאורים ותומים ליכא איסור וחיוב מיתה ביד"ש, אלא דהוי חיוב מסוים דמוותר על דברי נביא שאינו שומע לחלות שם נבואה. והנה הגר"ח זצ"ל ביאר את החילוק בין נביאים לכתובים, דלכאורה מצד קדושתן הן שוין דקיי"ל דמניחין זה על גבי זה, וא"כ צ"ב במה הן חלוקין דמיקרי זה נביאים וזה כתובים. וביאר הגר"ח זצ"ל דנביאים היינו דנאמר לנביא הנבואה שיאמרה בעל פה ואח"כ היה הנביא כותב את נבואתו שנאמר לו לומר בע"פ, ואילו כתובים נאמר לנביא שיכתוב אותה קודם ואח"כ יקרא מתוך הכתב נבואה זו. ומבואר מדברי הגר"ח זצ"ל דנביאים הנבואה ניתנה להאמר על פה, ואילו כתובים הנבואה ניתנה להכתב ולקרות מתוך הכתב. ולפי"ז י"ל דהחיוב מיתה בידי שמים משום שעובר על דברי נביא חל רק באופן שהאמירה הוי קיום בעצם החפצא של הנבואה, דאזי חל חלות שם נביאים ודברי נביא, ואילו בכתובים או בנבואה קודם שנאמרה ליכא חיוב מיתה ביד"ש מפאת שעובר על דברי נביא, דלא חל בנביאים חלות שם נבואה עד שתיאמר. ולפי"ז יש חילוק בין חיוב מיתה ביד"ש דהמוותר על דברי נביא והחיוב מיתה ביד"ש בנביא שעבר על דברי עצמו, דנביא שעבר על דברי עצמו חייב מיתה ביד"ש אף קודם לאמירת הנבואה, דלגבי הנביא עצמו חל חלות שם נבואה אף קודם לאמירה. משא"כ העובר על דברי נביא אינו חייב אלא לאחר שנאמרה הנבואה לאחרים.

ז. תוספות מסכת סנהדרין דף פט עמוד א ד"ה הכובש נבואתו

הכובש נבואתו לוקה - לית ביה לאו ועוד דאין בו מעשה אלא מכין אותו עד שתצא נפשו כמו עשה סוכה ואינו עושה.

ח. שערים מצויינים בהלכה

הכובש את נבואתו לוקה. כתבו התוס' (לעיל ע"א) דלית ביה לאו, ועוד דאין בו מעשה, אלא מכין אותו עד שתצא נפשו. ועי' ברמב"ם (סנהדרין פ"ט ה"ג) דאע"פ שהוא במיתה אינו לוקה, שהן באין מכלל עשה שנאמר "אליו תשמעון", ולא הבא מכלל עשה הרי הוא כעשה. והפ"ח במים חיים (יסוה"ת פ"ט) הקשה, דהו"ל להרמב"ם לכתוב דעכ"פ חייב מכת מרדות כמש"כ התוס'. ועי' בתשו' חיים שאל (ח"א סי' מט-ה).

ט. שם משמאל (פר' שלח שנה תרע"ז):

... וכן בנינוה הועילה התשובה: ואמרנו ליישב כי יש שני מיני תשובה. יש תשובה להתחיל לגמרי מחדש כקטן שנולד, ועל תשובה כזו אמרו (ב"ר פ' א') שקדמה לעולם, ועל תנאי זה נברא העולם. ותשובה כזו מועילה לכל, ואין לך דבר שעומד בפני תשובה כזו, ואפי' בדברים שנראה בקצת מקומות מהוה"ק שאינה מועילה להם תשובה, מ"מ תשובה כזו בודאי מועילה, ויש לזה ראי' מוכרחת מדור המבול שהיתה מועילה הם תשובה כנ"ל. אך התשובה הפשוטה, שהיא רק עזיבת החטא וחרטה על העבר, שזו איננה בכלל התשובה שקדמה לעולם, אלא היא בכלל שהקב"ה נושא פנים ומקבלם בתשובה כזו, תשובה כזו איננה באוה"ע, וזהו שבתנחומא מיייתי לה אהא דישא ה' פניו אליך, והיינו דתשובה שצריכה לנשיאת פנים בהכרח שאיננה בכלל תשובה שקדמה, לעולם, זוהי דוקא אליך ולא לאוה"ע. והטעם י"ל דנפש ישראל בעצם היא טהורה והלכך בחטא הוא דרך מקרה, דומה לבגד לבן מפשטן מוצהב שנתלכלך וחשוך משחור תארו שמועיל לו כיבוס להדיח מעליו את הלכלוך, כך היא נפש ישראל, וכבש"ס שבת (קנ"ב ע"ב) כלי ינתנו לכובס, וע"כ בחרטה על העבר ושבירת הלב מעבירין את הלכלוך ונשארת הנפש בטהרתה, ומכ"ש כשהאדם שופך את נפשו לפני השי"ת בבכי ובדמעות, כמו שאנו אומרים שערי דמעות כי לא נשלבות, שדמעות יורדות מהמוח ונקראות מים טהורים, הן מעבירות כל טינוף וכל לכלוך. ויש לזה רמז בדברי רז"ל (זבחים צ"ד ע"ב) שרייתו זהו כיבוסו, היינו שריי' בדמעות היא כיבוסו של הנפש. אך כ"ז הוא רק בישראל שיש להם נפש טהורה בעצמותה, אבל באומה"ע שמגפן סדום גפנם ומשדמות עמורה, אי אפשר שיועיל להם כיבוס, כמו שאינו מועיל שיהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו אפי' ע"י מאה כיבוסים, וכמ"ש במדרש (שיה"ש פ"א סו"ס"י מ"א) בפסוק אל תראוני שאני שחרחרת למה אנו דומים לבן מלכים שיצא למדבריה של עיר וקפחתו החמה על ראשו ונתכרכמו פניו נכנס למדינה במעט מים ומעט מרחץ נתלבן גופו וחזר ליופיו כמו שה' אבל אתם שזופים ממעי אמכם וכו'. וממוצא הדברים שתשובת עזיבת החטא והחרטה שמועילה בישראל היא מחמת שהנפש שלו איננה מתקלקלת ולא נפגמת בפנימיותה אלא מתלכלכת לכלוך חיצוני בלבד.

י. ערוך לנר מסכת יבמות דף צח עמוד א

ובזה יש ליתן טעם ג"כ למה אמר ר"ע ב' הדברים ביחד גר נושא א"א מאמו ושנית דברה עמו דיש להבין כיון דבהקב"ה כתיב לא בן אדם הוא ויתנחם איך באמת ניחם על הרעה, אבל י"ל ע"פ מה שדרשו רז"ל הובא במדרש ילקוט פ' פנחס דמי שישב נעשה ברי' חדשה לפני הקב"ה וזה נרמז ג"כ בנינוה נהפכת דמשתמט לתרי אפי' נהפכת כמהפכת סדום או נהפכת שבטל נינוה הרשעה ונעשה נינוה ברי' חדשה ע"י תשובה וא"כ באמת נעשה דבור הקב"ה ולא נבטל...

יא. ערוך לנר מסכת סנהדרין דף פט עמוד ב

בגמרא קדמו לשטן בדרך א"ל הנסה דבר אליך תלאה. יש לפרש מה שהזכיר לו שהח' לכל באי עולם ע"פ מה שיישבתי במ"א הא דאיתא במדרש שכשצוה הקדוש ברוך הוא לאברהם על המילה אמר עד כאן היו באין אלי עובדי דרכים שמא משמלתי יפסקו ממני שאיך נאמר שמפני שלא יבואו אליו ב"א ימנע מלקיים ציווי הקדוש ברוך הוא אכן הענין כך שכל מגמת האבות ובפרט של אאע"ה וכל עסקו היה להכניס בני אדם תחת כנפי השכינה ולהורות להם שיש בורא לעולם יחיד ומיוחד וכאשר העיד עליו הכתוב ויקרא שם בשם ה' אל עולם וכן ואת הנפש אשר עשו בחרן ומטעם זה לא צוה להם הקדוש ברוך הוא עדיין המצות שבין אדם למקום שהיה די להם במצות שבין אדם לחבירו שע"ז נתקרב לב"א להורות להם מציאות השם ואחדותו ולכן נתיירא אברהם שע"י

שיקיים מצות מילה ישבת ממנו חברת ב"א הן מפאת שימנעו עי"ז עוד לכנוס תחת כנפי השכינה אם יצטרכו למול והן מפאת שע"י התקיימו המעשה הזה הזר בעיניהם יהיה נבדל מהם וימנעו מלכנוס עוד אליו וטעם זה שייך ג"כ גבי עיקידה אם ישחוט אברהם את בנו ימנע זה ב"א עוד מלכנוס תחת כנפי השכינה כשיראו שהקב"ה שואל מהם עבודות קשות כזה לשחוט בן יחיד אשר אהב והן מפאת זה הן מפאת שנאתם לאברהם שיחשבוהו לאיש אכזר לא יחפצו עוד ללמוד ממנו דרכי ה' ולעבדו בלבב שלם וגדול הרעה שיצמח עי"ז שגם אשר כבר נדבקו בו יפרשו ממנו וכל מעשה אברהם מעודו עד היום ההוא כאין ותוהו יחשב וזה שקטרג השטן וא"ל הנסה דבר אליך תלאה האם היה לך הקדוש ברוך הוא אם הוא אוהבך כמו שתחשוב לנסותך בדבר הזה כי הנה יסרת רבים וידיים רפות תחזק כושל יקימון מליך ורבות הטובות אשר בהם רצית והחיית לבני אדם להכניסם תחת כנפי השכינה ועתה בא להלאותך ולהרוס את כל אשר טרחת לבנות כל ימי חלדך וע"ז השיב אא"ה אני בתומי אלך ואקרא שוטה כל ימי ולא לעשות רשע לפני המקום ח"ו א"ל השטן הלא יראתך כסלתך פירוש כסלה לשון מכשול כמו שפירש המהרש"א וא"ל הלא לא להשבות אותך מיראתך אומר לך לחדול מלקיים ציווי הקדוש ברוך הוא אלא אדרבה לחזק אותך בעבודתו כי הלא יראתך כסלתך ומכשולך ועי"ז יצמח לך הרעה הגדולה ביראתו ועבודת ה' להשבות ב"א מלכנוס עוד תחת כנפי השכינה ולהוציא את אשר כבר נכנסו ועל זה השיב אברהם זכר נא מי הוא נקי אבד איך אובד בצדקי כיון שכל מגמתי נקי מכל חטא ופשע הוא רק לקיים ציווי הקדוש ברוך הוא ודאי הוא בחסדו יטה לטובה עלי ולכן עד אנו לא אסיר תומתי ממני ובספרי מנחת עני (צד א) בארתי בהמאמר ע"ש:

=====

יב. תורת חיים על סנהדרין דף פט/ב

אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו. לפי שקטרג עליו על שלא הקריב שום קרבן מסעודת בנו לכך השיב לו שאפילו אם יאמר לו זבח את בנך עצמו לשם קרבן מיד זובחו ובסמוך נמי דאמר ליה יצחק לישמעאל ובאבר אחד אתה מגרה בי אם אומר לי הקב"ה זבח עצמך וכו' לפי שהמילה כקרבן יחשב כדמשמע במדרש רבה ריש פ' וירא ר' לוי פתח ושור ואיל לשלמים לזבח לפני ה' אמר מה אמר זה שהקריב שור ואיל לשמי הריני נגלה עליו ומברכו אברהם שמל עצמו לשמי על אחת כמה וכמה ולכך בשעה שמל אברהם ילידי ביתו והעמיד גבעת ערלות והתליעו עלה ריחן לפני הקב"ה כעולה שהוא כליל לאישים כדאיתא במדרש רבה סוף פרשת לך לך ומהאי טעמא נראה מה שמלין בבית הכנסת בצפון לפי שהעולה שהייתה בצפון והיינו דאמר ליה באבר אחד שנעשה כך קרבן אתה מגרה בי אם אומר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לשם קרבן אני זוכה. וכיון שהילד הנימול נחשב כקרבן כך רגלי הסנדק שמלין עליהן חשוב כמזבח כמ"ש בהדיא מהרי"ל ז"ל בהלכות מילה ונראה דלכך נוהגין ליתן כוס יין של ברכה לשתות לסנדק ואין נותנין אותו לתינוק כדרך שנוהגין בכוס יין של קדוש לפי שהעולה טעונה נסכים שהיו מנסכים יין על גבי המזבח בשעת ההקרבה וכיון שהילד דומה לקרבן עולה והסנדק דומה למזבח לכך נותנין כוס יין של ברכה בגרונו של סנדק דהוה ליה כמנסך יין על גבי המזבח:

ומהאי נראה דדוקא הסנדק המחזיק את הולד בשעת המילה על ברכיו הוא יחזיקנו ג"כ בשעת ברכה וישתה מן הכוס של יין ודלא כאותן שנוטלין את הילד מן הסנדק לאחר שנימול ונותנין אותו לאדם אחר להחזיקו בשעת ברכה והוא שותה כוס של ברכה דאיהו לאו מזבח יחשב ומה לו לשתות כוס של ברכה זו והיינו דכתיב ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין ואיתא במדרש שרמז לו על המנחות והנסכים לפי שאברהם נביא וחכם הוה והוציא לו לחם לאכול ויין לשתות והוה ליה כאלו הביא מנחות ונסכים שנאמר אליכם אישים אקרא: עוד נראה כיון דילד הנימול כקרבן הוא לכך האב והמהל כשמברכין צריכין לעמוד כמו שכתב בשו"ע טור י"ד סימן רס"ה דהמהל ככהן המקריב הוא וכהן העובד מיושב באזהרה מדכתיב לעמוד ולשרת כדאמרינן בסוף פרק הנשרפין והאב נמי כיון שמביא קרבן צריך לעמוד שם כדאיתא בספרי תשמרו שיהו כהנים ליום וישראלים עומדין על גבי מכאן למדו ותקנו מעמדות:

יג. דף על הדף מסכת סנהדרין דף פט עמוד ב

בגמ': אמר אביי חברי' נביאי מנא ידעי אמר אביי דכתיב לא יעשה ד' אלקים דבר כי אם גלה סודו. ... במכתב ששלח האמרי אמת צ"ל לבנו אדמו"ר הבית ישראל צ"ל (הובא בליקוטי יהודה פ' כי תשא) הקשה בהא דאיתא באבות (פ"ו מ"ו) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, וילפינן זה מאסתר שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, מה זו הרבותא שלא להתלבש באיצטלא שאינו שלו, ועוד למיחשב זה בתוך מ"ח קניינין שהתורה נקנית בהם. אלא לפי יסוד הנ"ל ניתא, שהרי אם נודע למרדכי עפ"י רוח הק' עצת בגתן ותרש, אז גם לאסתר נודע, שהיתה נביאה כדאיתא במגילה (י"ד ע"ב), ועם כל זה נהגה בעין טובה לומר לזה למלך בשם מרדכי, כיון שנגלה למרדכי, וזהו הקנין שבתורה, שאף שגם הוא יודע חידוש זה, כיון שחבירו אמרה, הרי הוא נוהג בעין טובה, ואומר זה בשם חבירו, ולא בשם עצמו.